CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Юридичний факультет

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету
____проф. Віталій ГОРДЄЄВ
«28» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
обов'язкова навчальна дисципліна

Освітньо-професійна програма: «Міжнародне право»
Спеціальність: D9 Міжнародне право
Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Юридичний факультет
Мова навчання: українська

Чернівці, 2026 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Право міжнародної відповідальності» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D9 Міжнародне право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право.

Розробники:

Яремчук Віталій Валерійович, *асистент, PhD, асистент*
Торончук Іван Желувич, *доцент, кандидат юридичних наук, доцент*

Викладачі, що забезпечують читання даної дисципліни

Яремчук Віталій Валерійович, *асистент, PhD, асистент*
Торончук Іван Желувич, *доцент, кандидат юридичних наук, доцент*

Погоджено з гарантом
ОПП Міжнародне право _____ **д.ю.н., проф. Оксана ВАЙЦЕХОВСЬКА**

Затверджено на засіданні кафедри Міжнародного права та порівняльного правознавства
Протокол № 1 від «27» серпня 2026 року

В.о. завідувача кафедри
міжнародного права
та порівняльного правознавства _____ **д.ю.н., проф. Світлана КАРВАЦЬКА**

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету
Протокол № 1 від «28» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії _____ **PhD. ас. Лаура БЗОВА**

Мета вивчення навчальної дисципліни «Право міжнародної відповідальності» - формування у здобувачів вищої освіти глибоких теоретичних знань і прикладних навичок щодо доктрини, норм та інститутів права міжнародної відповідальності як базової галузі міжнародного права, що забезпечує охорону правопорядку, превенцію міжнародних правопорушень та реалізацію наслідків протиправної поведінки держав та інших суб'єктів міжнародного права.

Пререквізити. Для успішного вивчення даного освітнього компонента здобувачі повинні володіти базовими теоретичними знаннями та практичними навичками, набутими під час засвоєння таких навчальних дисциплін: «Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: методологія тлумачення та застосування», «Методологія наукових досліджень у міжнародному праві».

Результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач володітиме наступними компетентностями, що закріплені в Освітньо-професійній програмі «Міжнародне право» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D9 Міжнародне право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Знання і розуміння природи етичних стандартів, у тому числі етичних стандартів правничої професії та здатність діяти на їх основі.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 1. Здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові політичні та економічні системи.

СК 3. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі міжнародного права у широких або мультидисциплінарних контекстах.

СК 4. Здатність ефективно забезпечувати адаптацію законодавства України до права ЄС у правотворчому, правоінтерпретаційному та правозастосовному контекстах, надавати правову підтримку євроінтеграційним та євроатлантичним процесам у різних сферах суспільних відносин.

СК 5. Здатність готувати проєкти національних та міжнародних правових актів, надавати пропозиції з імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство, приведення норм вітчизняного законодавства у відповідність до норм міжнародного права.

СК 12. Уміння взаємодіяти з фахівцями відповідних галузей при підборі засобів мінімізації міжнародно-правових ризиків.

СК 13. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, міжнародних універсальних і регіональних інституційних механізмів захисту прав людини; уміння застосовувати правові механізми захисту прав людини в національних і міжнародних судових органах.

Програмні результати навчання:

РН 1. Виявляти, аналізувати та пропонувати шляхи вирішення різноаспектних проблем міжнародно-правового та національно-правового змісту.

РН 2. Продукувати нові ідеї для розв'язання практичних завдань зі сфери професійної юридичної діяльності.

РН 4. Розуміти міжнародно-правову ситуацію прогнозувати її розвиток фахово і критично оцінювати події та явища зі сфери міжнародних відносин та світової політики використовуючи юридичний інструментарій.

РН 7. Ухвалювати обґрунтовані рішення, у тому числі за умов невизначеності, генерувати та оцінювати альтернативи, усвідомлювати наслідки цих рішень для різних суб'єктів національного і міжнародного права.

РН 14. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументи до фахівців і нефахівців.

РН 16. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, аналізувати її та використовувати для проведення наукових досліджень та професійної діяльності у сфері міжнародного права.

РН 20. Використовуючи методологію правової науки, моделювати процеси міжнародно-правових відносин, розуміти основні принципи та етапи організації науково-юридичного дослідження в теорії та практиці міжнародного права; застосовувати методологічний інструментарій практично орієнтованого пізнання міжнародно-правової реальності; використовувати ефективні механізми наукового пізнання міжнародно-правової сфери.

РН 21. Розробляти пропозиції щодо усунення недоліків у правовому забезпеченні діяльності установ, підприємств (у тому числі й з іноземним елементом), організацій (у тому числі й міжнародних).

РН 22. Вибудовувати власну професійну діяльність у відповідності до стандартів правозастосування у міжнародній публічно-правовій, приватно-правовій та кримінально-правовій сферах.

Опис навчальної дисципліни
Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	I	II	4.0	120	16	14	-	-	88	2	екзамен
Заочна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					Заочна форма					
	усього	у тому числі				усього	у тому числі				
		л	пр	інд	с.р.		л	пр	лаб	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. Поняття та особливості міжнародно-правової відповідальності											
Тема 1. Основи права міжнародної відповідальності 1. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності. 2. Поняття та	16	2	2	-	12						

види міжнародних правопорушень. 3. Особливості видів і форм відповідальності. 4. Обставини, що виключають відповідальність держав.											
Тема 2. Підстави міжнародно-правової відповідальності 1. Історія становлення міжнародно-правової відповідальності 2. Проєкт статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння	16	2	2	-	12						
Тема 3. Види міжнародних злочинів 1. Злочин геноциду 2. Злочини проти людяності 3. Воєнні злочини 4. Злочин агресії	16	2	2	-	12						
Тема 4. Порядок відшкодування шкоди за міжнародні злочини 1. Нормативне регулювання порядку відшкодування шкоди за міжнародні злочини 2. Практика надання репарацій Міжнародним кримінальним Судом	16	2	2	-	12						
Разом за ЗМ 1	**64**	**8**	**8**	**-**	**48**						
Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми права міжнародної відповідальності											
Тема 5.	17	2	2	-	13						

Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій 1. Історія становлення міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій 2. Проєкт статей щодо відповідальності міжнародних організацій											
Тема 6. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів 1. Зміст зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів 2. Форма зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів 3. Доктринальні підходи до зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів	**22**	4	2	2	14						
Тема 7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом 1. Характеристика матеріальної	**17**	2	2	-	13						

шкоди (прямої і непрямої) **2.** Особливості міжнародних договорів у питання міжнародної відповідальності за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом											
Разом по модулю 2	**56**	**8**	**6**	**2**	**40**						
ВСЬОГО	**120**	**16**	**14**	**2**	**88**						

Тематика лекційних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	**Тема 1. Основи права міжнародної відповідальності** 1. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності. 2. Поняття та види міжнародних правопорушень. 3. Особливості видів і форм відповідальності. 4. Обставини, що виключають відповідальність держав.
2	**Тема 2. Підстави міжнародно-правової відповідальності** 1. Історія становлення міжнародно-правової відповідальності. 2. Проєкт статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння: структура, зміст і значення. 3. Поняття міжнародно-протиправного діяння держави та його основні елементи. 4. Умови виникнення міжнародно-правової відповідальності держави. 5. Обставини, що виключають протиправність діяння у міжнародному праві.
3	**Тема 3. Види міжнародних злочинів** 1. Характеристика злочину геноциду 2. Характеристика злочину проти людяності 3. Характеристика воєнних злочинів 4. Характеристика злочину агресії
4	**Тема 4. Порядок відшкодування шкоди за міжнародні злочини** 1. Нормативне регулювання порядку відшкодування шкоди за міжнародні злочини. 2. Практика надання репарацій Міжнародним кримінальним судом. 3. Форми відшкодування шкоди у міжнародному кримінальному праві: реституція, компенсація, реабілітація. 4. Процесуальний порядок звернення потерпілих із вимогами про репарації. 5. Значення Трастового фонду для потерпілих при Міжнародному кримінальносу суді у механізмі реалізації репарацій.
5	**Тема 5. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій** 1. Історія становлення міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій 2. Проєкт статей щодо відповідальності міжнародних організацій: загальна характеристика і значення. 3. Особливості міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій як передумова їх відповідальності. 4. Підстави настання міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій. 5. Співвідношення відповідальності міжнародної організації та відповідальності держав-членів.

6	**Тема 6. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів** 1. Зміст зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів 2. Форма зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів 3. Доктринальні підходи до зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів. 4. Класифікація основних способів мирного врегулювання міжнародних спорів. 5. Співвідношення політико-дипломатичних і міжнародно-правових засобів вирішення спорів.
7	**Тема 7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом** 1. Характеристика матеріальної шкоди (прямої і непрямої) 2. Особливості міжнародних договорів у питання міжнародної відповідальності за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом 3. Відмежування міжнародно-протиправного діяння від правомірної діяльності, що спричинила транскордонну шкоду. 4. Принцип запобігання значній транскордонній шкоді у сучасному міжнародному праві. 5. Спеціальні договірні режими відповідальності у сфері космічної, ядерної та екологічно небезпечної діяльності.

Тематика практичних занять з переліком питань

№	Назва теми
1	**Тема 1. Основи права міжнародної відповідальності** 1. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності. 2. Поняття та види міжнародних правопорушень. 3. Особливості видів і форм відповідальності. 4. Обставини, що виключають відповідальність держав.
2	**Тема 2. Підстави міжнародно-правової відповідальності** 1. Історія становлення міжнародно-правової відповідальності. 2. Проєкт статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння: структура, зміст і значення. 3. Поняття міжнародно-протиправного діяння держави та його основні елементи. 4. Умови виникнення міжнародно-правової відповідальності держави. 5. Обставини, що виключають протиправність діяння у міжнародному праві.
3	**Тема 3. Види міжнародних злочинів** 1. Характеристика злочину геноциду 2. Характеристика злочину проти людяності 3. Характеристика воєнних злочинів 4. Характеристика злочину агресії
4	**Тема 4. Порядок відшкодування шкоди за міжнародні злочини** 1. Нормативне регулювання порядку відшкодування шкоди за міжнародні злочини. 2. Практика надання репарацій Міжнародним кримінальним судом. 3. Форми відшкодування шкоди у міжнародному кримінальному праві: реституція, компенсація, реабілітація. 4. Процесуальний порядок звернення потерпілих із вимогами про репарації. 5. Значення Трастового фонду для потерпілих при Міжнародному кримінальносу суді у механізмі реалізації репарацій.
5	**Тема 5. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій** 1. Історія становлення міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій 2. Проєкт статей щодо відповідальності міжнародних організацій: загальна

	характеристика і значення. 3. Особливості міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій як передумова їх відповідальності. 4. Підстави настання міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій. 5. Співвідношення відповідальності міжнародної організації та відповідальності держав-членів.
6	**Тема 6. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів** 1. Зміст зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів 2. Форма зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів 3. Доктринальні підходи до зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів. 4. Класифікація основних способів мирного врегулювання міжнародних спорів. 5. Співвідношення політико-дипломатичних і міжнародно-правових засобів вирішення спорів.
7	**Тема 7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом** 1. Характеристика матеріальної шкоди (прямої і непрямої) 2. Особливості міжнародних договорів у питання міжнародної відповідальності за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом 3. Відмежування міжнародно-протиправного діяння від правомірної діяльності, що спричинила транскордонну шкоду. 4. Принцип запобігання значній транскордонній шкоді у сучасному міжнародному праві. 5. Спеціальні договірні режими відповідальності у сфері космічної, ядерної та екологічно небезпечної діяльності.

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички прийняття правових рішень. Відповіді на питання повинні бути законспектовані, їхнє викладення має бути стислим і чітким, обов'язковими є посилання на використані джерела. Форма контролю самостійної роботи – перевірка конспекту або обговорення на семінарському занятті. Питання, відведені для самостійної роботи, виносяться на поточний, модульний і підсумковий семестровий контроль.

№	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин
1	Основи права міжнародної відповідальності	Здійснити порівняльний аналіз матеріальної та нематеріальної (політичної) відповідальності держав у сучасному міжнародному праві.	12
2	Підстави міжнародно-правової відповідальності	Опрацювати структуру та ключові положення Проєкту статей Комісії міжнародного права ООН про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння (2001 р.).	12
3	Види міжнародних злочинів	Види міжнародних Проаналізувати склади чотирьох міжнародних злочинів за	12

		Римським статутом Міжнародного кримінального суду.	
4	Порядок відшкодування шкоди за міжнародні злочини	Дослідити нормативно-правові засади та міжнародну практику функціонування механізмів виплати репарацій потерпілим від міжнародних злочинів.	12
5	Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	Опрацювати положення Проєкту статей КМП ООН про відповідальність міжнародних організацій (2011 р.). Дослідити доктрину похідної (вторинної) правосуб'єктності міжнародних організацій та її вплив на межі їхньої відповідальності.	13
6	Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	Проаналізувати зміст і юридичну природу принципу мирного вирішення міжнародних спорів за ст. 2(3) та ст. 33 Статуту ООН.	14
7	Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	Дослідити концепцію міжнародної відповідальності за правомірну діяльність, що створює ризик транскордонної шкоди (strict liability / absolute liability).	13

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Самостійна робота оцінюється за результатами перевірки конспектів, письмових завдань (есе, рефератів), ведення термінологічного словника, виконання тестів та обговорення матеріалу відповідно до таких критеріїв:

5 балів - здобувач у повному обсязі володіє матеріалом, глибоко та всебічно розкриває зміст питань для самостійного опрацювання. Відповіді чітко та стисло законспектовані. Здобувач самостійно й аргументовано викладає матеріал під час обговорення, робить обов'язкові посилання на джерела та використовує як обов'язкову, так і додаткову літературу.

4 бали - здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, впевнено та обґрунтовано його викладає. У підготовленому конспекті зміст питань розкрито з використанням переважно обов'язкової літератури. Здобувач допускає лише поодинокі несуттєві неточності, які здатний виправити самостійно.

3 бали - здобувач загалом володіє матеріалом та викладає його основний зміст, проте робить це без глибокого всебічного аналізу та аргументації. Матеріал підготовлено без використання всієї необхідної літератури. Здобувач допускає окремі суттєві неточності та помилки під час відповіді.

2 бали - здобувач лише фрагментарно або частково володіє матеріалом, викладає його поверхово, неповно і без належного обґрунтування. Під час обговорення здобувач плутається в базовій термінології, не здатний до самостійної аргументації та потребує навідних питань від викладача.

1 бал - здобувач мінімально володіє навчальним матеріалом. Він не в змозі викласти зміст питань самостійної роботи, не розуміє теоретичного матеріалу та допускає суттєві помилки.

Методи навчання

Викладання засноване на тісній взаємодії між викладачем та здобувачем із використанням інтерактивних методів з тим, щоб допомогти студентам розвивати аналітичні

навички, здатність до логічно-обґрунтованої аргументації та розуміння міжнародно-правових аспектів з позицій доктрини та принципу верховенства права. Під час лекційних занять, в основному, використовуються пояснювально-ілюстративний, пізнавально-пошуковий та інтерактивний методи навчання і викладання: пояснення нового матеріалу, що має проблемний характер, у формі повідомлень, дискусій, консультацій, розв'язання ситуативних завдань, із застосуванням новітніх інформаційно- комунікаційних технологій; організація лекції у формі, коли студенти можуть аргументовано висловлювати свої погляди та аналізувати позиції різних країн, демонстрація презентацій, інтерактивних платформ, віртуальних екскурсій до європейських інституцій тощо з тематики лекційного заняття.

Поєднання компетентнісного та інтерактивного підходів становить основу організації та проведення практичних занять з дисципліни. Використовується індивідуальна або групова робота, що передбачає колоквіуми, дебати, розв'язання реальних кейсів, завдань, які вимагають збору, систематизації та аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, її міжнародно-правової оцінки. Окрім цього, застосовується метод використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема демонстрація презентацій, доповідей, рефератів, есе, колективна робота з нормативною базою.

Система контролю та оцінювання

Методи поточного контролю:

- індивідуальне і фронтальне усне опитування;
- бліц-опитування;
- письмові самостійні роботи (реферати, есе);
- ведення термінологічного словника;
- виконання практичних, індивідуальних та самостійних завдань;
- розв'язання проблемних ситуацій та правових задач;
- тестування (стандартизовані тести);
- презентації результатів досліджень.

Форми контролю:

- **поточний контроль** (здійснюється на практичних заняттях та за результатами виконання завдань самостійної роботи);
- **підсумковий контроль** (екзамен).

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- тестування за принципами ЗНО на основі комп'ютерних технологій (стандартизовані тести);
- контрольні роботи;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль: здійснюється на заняттях шляхом індивідуального та фронтального усного опитування, бліц.опитування; письмових самостійних робіт (есе, рефератів, написання тематичних глосаріїв тощо); ведення термінологічного словника; виконання практичних (індивідуальних та групових) завдань; підготовки та захисту відповідних схем, таблиць, діаграм, графіків; розв'язання кейсів з практичних завдань та задач.казусів; аналізу та обґрунтування (чи заперечення) судових рішень; взаємоконтролю студентів у парах та малих групах; самоконтролю тощо.

Підсумковий контроль: екзамен.

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ та виконання письмового завдання, під час практичного заняття, тестування з теми практичного заняття	**Критерії оцінювання**
5 балів	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4 бали	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
3 бали	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
2 бали	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1 бал	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0 балів	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Доповнення виступу:

2 бали – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи щодо основних положень даної теми.

1 бал отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

2 бали отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми.

1 бал отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми, що розглядається.

Експрес-контроль:

2 бали нараховуються студентам, які вільно володіють усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлюють свої думки.

1 бал отримують студенти, які частково володіють матеріалом та можуть окреслити лише деякі проблеми теми.

Підготовка творчих завдань(есе, дайджест):

Есе – це самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену Робочою програмою навчальної дисципліни.

Головна мета есе – це самостійне розкриття студентом на підставі опрацьованого матеріалу теми, проблеми, питання.

Дайджест – це добір уривків з різних джерел на певну тематику. У форматі дайджестів можна зробити системний аналіз будь-якого теоретичного положення, розкрити різні точки зору на будь-яку проблему, тему, питання та зробити узагальнюючі висновки.

2 бали отримують студенти, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

1 бал отримують студенти, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

Критерії підсумкового оцінювання знань з навчальної дисципліни

Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється в університеті у формі екзамену. На підсумковий семестровий контроль виносяться питання, задачі, ситуаційні завдання тощо, що передбачають перевірку розуміння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу дисципліни в цілому та рівня сформованості відповідних компетентностей після опанування курсу. Підсумковий семестровий контроль оцінюється від 0 до 100 балів і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС:

– здобувачам вищої освіти, які повністю оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, можуть дати відповіді на всі питання курсу, опанували рекомендовану літературу, виставляють оцінку **A**. При цьому оцінку – 100 балів (за шкалою ЧНУ ім. Ю.Федьковича), як виняток, можуть отримати тільки здобувачі вищої освіти, які, крім відмінних знань за програмою дисципліни, виявили активність в науково-дослідній роботі за тематикою курсу, стали призерами студентських олімпіад, виступали на конференціях тощо;

– здобувачам вищої освіти, які оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, проте у відповідях допустили незначні неточності, ставлять оцінку **B**;

– здобувачам вищої освіти, які в основному оволоділи програмою навчальної дисципліни на продуктивному рівні, проте у відповідях допускають несуттєві помилки, ставлять оцінку **C**;

– здобувачам вищої освіти, які показали задовільні результати оволодіння Робочою програмою навчальної дисципліни на репродуктивному рівні й при відповідях допускають помилки, ставлять оцінку **D**;

– здобувачам вищої освіти, які виявили мінімально достатній рівень знань з дисципліни, необхідний для продовження навчання, вивчили основні терміни курсу та орієнтуються в матеріалі базового підручника, ставлять оцінку **E**.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами вивчення дисципліни отримали незадовільні оцінки **FX** або **F**, повинні додатково виконати індивідуальні завдання для підвищення рівня своїх знань і при оцінці FX повторно перескласти підсумковий контроль, а при оцінці F пройти повторний курс вивчення дисципліни зі складанням підсумкового контролю.

Підсумкова оцінка, як показник результатів вивчення навчальної дисципліни, складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання – 5**0 балів** та підсумкового модуль – контролю (екзамен) – **50 балів,** за **100-бальною університетською шкалою.**

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (*аудиторна та самостійна робота*)							Кількість балів (екзаменаційна робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2					
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	50	100
8	9	8	6	6	7	6		

Т1, Т2 ... Т7 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	**Оцінка за шкалою ЄКТС**	
	Оцінка (бали)	**Пояснення за розширеною шкалою**
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Проаналізуйте поняття, юридичну природу та значення міжнародно-правової відповідальності.
2. Визначте та охарактеризуйте нормативні й фактичні підстави міжнародно-правової відповідальності.
3. Дайте характеристику основним видам міжнародних правопорушень (міжнародні делікти та злочини).
4. Проаналізуйте критерії розмежування ординарних міжнародних правопорушень та міжнародних злочинів.
5. Охарактеризуйте види відповідальності держав та їхні ключові особливості у сучасному міжнародному праві.
6. Проаналізуйте форми матеріальної відповідальності (реституція, компенсація тощо) та їх специфіку.
7. Дайте характеристику формам нематеріальної (політичної) відповідальності (сатисфакція, реторсія, репресалії тощо).
8. Визначте обставини, що виключають відповідальність держав за загальним міжнародним правом.

9. Проаналізуйте юридичні наслідки настання обставин, що виключають міжнародно-правову відповідальність.
10. Охарактеризуйте історичні етапи становлення та еволюції інституту міжнародно-правової відповідальності.
11. Проаналізуйте структуру, зміст та правове значення Проєкту статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння (2001).
12. Визначте поняття міжнародно-протиправного діяння держави відповідно до норм кодифікованого міжнародного права.
13. Дайте характеристику об'єктивному елементу (порушення міжнародного зобов'язання) міжнародно-протиправного діяння.
14. Розкрийте зміст суб'єктивного елемента (присвоєння поведінки державі) міжнародно-протиправного діяння.
15. Охарактеризуйте умови, за яких поведінка органів, осіб або утворень присвоюється державі як суб'єкту міжнародного права.
16. Проаналізуйте умови та передумови виникнення міжнародно-правової відповідальності держави.
17. Дайте характеристику обставинам, що виключають протиправність діяння у міжнародному праві (згода, самооборона, контрзаходи).
18. Порівняйте та визначте специфіку таких обставин як форс-мажор, лихо та стан необхідності.
19. Проаналізуйте об'єктивну та суб'єктивну сторону злочину геноциду відповідно до Конвенції 1948 року та Римського статуту МКС.
20. Дайте характеристику елементам та складам злочинів проти людяності у міжнародному кримінальному праві.
21. Визначте спільні ознаки та відмінності між злочином геноциду та злочинами проти людяності.
22. Охарактеризуйте загальне поняття та класифікацію воєнних злочинів у сучасному міжнародному праві.
23. Проаналізуйте специфіку воєнних злочинів, що вчиняються під час міжнародних та неміжнародних збройних конфліктів.
24. Розкрийте зміст та дайте характеристику злочину агресії з урахуванням Кампальських поправок до Римського статуту МКС.
25. Визначте особливості кваліфікації дій керівництва держави під час притягнення до відповідальності за злочин агресії.
26. Охарактеризуйте механізми міжнародної кримінальної юстиції, що застосовуються для переслідування за міжнародні злочини.
27. Проаналізуйте нормативне регулювання порядку відшкодування шкоди потерпілим за міжнародні злочини.
28. Охарактеризуйте практику та підходи Міжнародного кримінального суду щодо надання репарацій.
29. Визначте особливості та межі застосування реституції як форми відшкодування шкоди у міжнародному кримінальному праві.
30. Дайте характеристику компенсації як основному механізму відшкодування матеріальної та моральної шкоди за міжнародні злочини.
31. Проаналізуйте реабілітацію як специфічну форму відшкодування шкоди (медичну, психологічну, юридичну).
32. Розкрийте процесуальний порядок звернення потерпілих осіб та їхніх груп із вимогами про репарації до міжнародних судових інстанцій.
33. Охарактеризуйте правовий статус та завдання Трастового фонду для потерпілих при Міжнародному кримінальному суді.
34. Проаналізуйте значення та практичну роль Трастового фонду у механізмі реалізації індивідуальних і колективних репарацій.
35. Визначте проблеми виконання рішень про стягнення репарацій та компенсацій з винних осіб чи держав.

36. Охарактеризуйте історію становлення інституту міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій (ММО).
37. Проаналізуйте структуру, загальну характеристику і значення Проєкту статей щодо відповідальності міжнародних організацій (2011).
38. Дайте характеристику особливостям міжнародної правосуб'єктності ММО як базової передумови їхньої самостійної відповідальності.
39. Визначте підстави настання міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій.
40. Проаналізуйте механізм присвоєння поведінки (дій або бездіяльності) міжнародній організації.
41. Розкрийте зміст солідарної (субсидіарної) відповідальності міжнародної організації та відповідальності її держав-членів.
42. Визначте співвідношення відповідальності ММО та відповідальності держав під час проведення спільних операцій (наприклад, миротворчих місій ООН).
43. Охарактеризуйте вплив імунітетів міжнародних організацій на можливість притягнення їх до міжнародно-правової відповідальності.
44. Проаналізуйте зміст та еволюцію зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів як імперативного принципу (jus cogens).
45. Дайте характеристику формам закріплення зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів у статутних документах ООН та інших міжнародних договорах.
46. Охарактеризуйте основні доктринальні підходи до тлумачення зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів.
47. Визначте та класифікуйте основні способи мирного врегулювання міжнародних спорів згідно зі ст. 33 Статуту ООН.
48. Проаналізуйте специфіку застосування дипломатичних (переговори, консультації, добрі послуги, посередництво) засобів вирішення спорів.
49. Дайте характеристику міжнародно-правовим (судовий розгляд, міжнародний арбітраж) засобам врегулювання спорів.
50. Визначте співвідношення та взаємодоповнюваність політико-дипломатичних і суворо юридичних засобів вирішення спорів.
51. Охарактеризуйте процедуру створення та діяльності погоджувальних і слідчих комісій у системі мирного врегулювання спорів.
52. Дайте характеристику поняттю та видам матеріальної шкоди (прямої і непрямої) у міжнародному публічному праві.
53. Проаналізуйте особливості міжнародних договорів, що встановлюють режими відповідальності за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом.
54. Визначте критерії відмежування міжнародно-протиправного діяння держави від правомірної діяльності, що спричинила транскордонну шкоду.
55. Розкрийте зміст принципу запобігання значній транскордонній шкоді в сучасному міжнародному праві.
56. Охарактеризуйте спеціальний договірний режим абсолютної відповідальності за шкоду, завдану об'єктами у космічному просторі.
57. Проаналізуйте специфіку механізму міжнародної цивільної відповідальності у сфері використання ядерної енергії.
58. Дайте характеристику правовому регулюванню відповідальності за екологічно небезпечну діяльність і транскордонне забруднення навколишнього середовища.
59. Визначте зобов'язання держав щодо оцінки ризиків та інформування про можливу шкоду від правомірної діяльності.
60. Охарактеризуйте результати роботи Комісії міжнародного права ООН у сфері кодифікації норм про відповідальність за шкідливі наслідки діянь, не заборонених міжнародним правом.

Зарахування результатів неформальної освіти

Індивідуальна траєкторія здобувача вищої освіти у процесі вивченні навчальної дисципліни також реалізується через участь у неформальній/інформальній освіті.

Зарахування результатів неформальної освіти здійснюється на основі Порядку визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (URL: https://media.chnu.edu.ua/media/4g5fzssb/poriadok-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-ta-abo-informalnoi-osvity.pdf).

За наявності належного сертифіката здобувачу освіти нараховується **3 бали** за відповідну тему, що прирівнюється до оцінювання виконання завдань практичного заняття. До зарахування приймаються результати проходження окремих тем дисципліни на авторитетних онлайн-платформах, наприклад, Coursera, Prometheus, навчальних курсів HELP, зокрема, але не виключно, наступних:

1. **Міжнародне гуманітарне право та права людини / International Humanitarian Law and Human Rights** (освітня платформа Council of Europe HELP Programme — україномовна версія):

https://help.elearning.ext.coe.int/enrol/index.php?id=7227

(Офіційний курс Ради Європи українською мовою щодо захисту прав жертв збройних конфліктів та кваліфікації порушень)

2. **International Law in Action: the Arbitration of International Disputes** (освітня платформа Coursera — Лейденський університет):

https://www.coursera.org/learn/arbitration-international-disputes

(Спеціалізований курс про мирне вирішення спорів, міжнародний арбітраж, правосуб'єктність та імунітети держав)

3. **International Humanitarian Law in Theory and Practice** (освітня платформа Coursera — Лейденський університет / Калсховен-Гіскес Форум):

https://www.coursera.org/learn/international-humanitarian-law

(Покриває питання правопорушень під час збройних конфліктів, захисту жертв та відповідальності за порушення МГП)

4. **Transitional Justice and Human Rights** (освітня платформа Council of Europe HELP Programme):

https://help.elearning.ext.coe.int/

(Курс Ради Європи, присвячений перехідному правосуддю, розслідуванню міжнародних злочинів, захисту прав потерпілих та механізмам репарацій)

Рекомендована література

Основна

1. Статут Організації Об’єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН : міжнар. договір від 26 черв. 1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
2. Про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 56/83 від 12 груд. 2001 р. URL: https://docs.un.org/en/a/RES/56/83.
3. Відповідальність міжнародних організацій : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 66/100 від 9 груд. 2011 р. URL: https://docs.un.org/en/A/RES/66/100.
4. Римський статут Міжнародного кримінального суду : міжнар. договір від 17 лип. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
5. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього : міжнар. договір від 9 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_155.
6. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни : міжнар. договір від 12 серп. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
7. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) : міжнар. договір від 8 черв. 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_199.
8. Визначення агресії : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 3314 (XXIX) від 14 груд. 1974 р. URL: http://www.un-documents.net/a29r3314.htm.

9. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 2625 (XXV) від 24 жовт. 1970 р. URL: https://docs.un.org/en/a/res/2625(xxv).
10. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами : міжнар. договір від 29 берез. 1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_126.

Додаткова

1. Медведєва, М. (2024). Міжнародний компенсаційний механізм як засіб реалізації міжнародно-правової відповідальності Росії за шкоду, завдану внаслідок її збройної агресії проти України. Law of Ukraine/Pravo Ukraini, (2), 61. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2024_2-s5.pdf.
2. Громовенко, К. В., & Тицька, Я. О. (2023). МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ. International legal responsibility of states as a means of ensuring compliance with the norms of international law: from theory to practice. URL: https://elar.navs.edu.ua/items/cbe17a92-7482-4963-b843-568581df9f7e.
3. Антонюк, О. О. (2025). Міжнародно-правова відповідальність за екологічні злочини під час збройних конфліктів. Академічні візії, (44). URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/2017.
4. Грабинський, М. І., & Грушко, М. В. (2023). Міжнародно-правова відповідальність держави-правонаступниці за порушення зобов'язань держави-попередниці. URL: https://scholar.google.com/citations?user=Go1RkEAAAAAJ&hl=uk&oi=sra.
5. Лихвар, В. В. Я. (2024). Поняття, підстави та суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. Часопис Київського університету права, (2), 156-159. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/1103.
6. Гринишин, М. (2024). Розкриття проблематики міжнародно-правової відповідальності держав за вчинення злочину агресії в українській юридичній науці. Право України, (7), 104-117. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2024_7-s4097.pdf.
7. Лихвар, В. В. Я. (2024). Види та форми міжнародної відповідальності. Часопис Київського університету права, (3), 129-132. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/1133.
8. Філоненко, І. С. (2025). ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ. Організаційний комітет: Голова Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, доктор політичних-наук, професор; Заступник голови Юлія ДЕМИДОВА, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент, 66. URL: https://www.researchgate.net/profile/Anna-Politova-2/publication/393092178_Politova_AS_Zlocini_proti_ludanosti_ak_realnist_miznarodnogo_zbrojnogo_konfliktu_v_Ukraini_pitanna_kriminalnoi_vidpovidalnosti_Sucasnij_rozvitok_derzavotvorenna_ta_pravotvorenna_v_Ukraini_problemi_teo/links/685edd4cb991270ef3ffc23a/Politova-AS-Zlocini-proti-ludanosti-ak-realnist-miznarodnogo-zbrojnogo-konfliktu-v-Ukraini-pitanna-kriminalnoi-vidpovidalnosti-Sucasnij-rozvitok-derzavotvorenna-ta-pravotvorenna-v-Ukraini-problemi-teo.pdf#page=67.
9. Певко, С. Г. (2023). Міжнародна відповідальність держав (теоретико-правовий погляд). URL: http://etnuir.tnu.edu.ua/handle/123456789/684.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України - http://www.rada.gov.ua/
2. Президент України - http://www.president.gov.ua/
3. Кабінет міністрів України - http://www.kmu.gov.ua/
4. Міністерство закордонних справ - http://mfa.gov.ua/ua

5. Міністерство юстиції - https://minjust.gov.ua/ua
6. Конституційний Суд України - http://www.ccu.gov.ua/uk/index
7. Організація Об'єднаних Націй - http://www.un.org/
8. Європейський суд з прав людини - http://echr.coe.int/
9. Європейський союз - http://eeas.europa.eu/
10. Організація з безпеки та співробітництва в Європі - http://www.osce.org/
11. Рада Європи - http://www.coe.int/web/portal/home

Політика щодо академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні освітнього компонента регламентовано чинними документами ЧНУ:

- «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriia-fedkovycha/;
- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyiavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/;
- «Політикою використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/.

Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:

- допускається за умови дотримання принципів академічної доброчесності (здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт і спосіб його застосування);
- не допускається використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- додаткові обмеження чи вимоги щодо використання ШІ можуть визначатися викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни.